



Katja Tikka

Järjestölehtien merkitys poliisiammattikunnan julkisuuskuvan kehityksessä toisen maailmansodan jälkeen

ABSTRAKTI / ABSTRACT

Artikkelissa tarkastellaan ammattijärjestöjen roolia poliisin julkisuuskuvan kehityksessä. Järjestölehtien kirjoittelu 1940–1970-luvuilla paljastaa, että poliiseja on opastettu kohtamaan suomalaisia tavalla, joka vahvisti ammattiryhmän positiivista mielikuvaa. Tänäpä 2020-luvulla poliisin maine on Suomessa korkea. Luottamus poliisiin ei kuitenkaan ole syntynyt itsestään, vaan sen eteen on työskennelty kullisseissa määrätietoisesti julkisuuskuvaa kohtamalla. Suomalaisen poliisitoimen kehitys on lisäksi muovautunut osana yhteiskuntaa sen erilaisissa historiallisissa vaiheissa. Myös luokkayhteiskunta näkyi poliisin sisällä, jossa päällystö ja tavallista kansaa lähellä oleva rivipoliisi eivät pitkään aikaan mahtuneet yhteisen järjestöllisen katon alle. Kun koko ammattikunnan identiteetti oli yhtenäisempi, myös julkisuuskuva eheytyi. Aikaisempi tutkimus on korostanut ristiriitoja muun muassa työnkuvan ja palkkauksen perusteluissa. Poliisikunnan järjestäytymistä ja julkisuuskuvan kehittymistä taas ei juurikaan ole tutkittu. Artikkelissa poliisijärjestöjen jäsenlehtien kautta avautuu järjestöjen ja poliisiammattikunnan välinen suhde, jota tarkastellaan kronologisesti kolmen temaattisen näkökulman kautta. Ensimmäisessä teemaosiossa käsitellään yleisön kosiskelun ilmenemistä ja merkitystä, toisessa poliisin kohtaamaa runsasta väkivaltaa ja kolmantena poliisiurheilun merkitystä julkisuuskuvaa osana ammatti-identiteetin muokkautumista.

The article explores the role of police unions in shaping the public image of the Finnish police alongside their advocacy work. Using organizational publications from the 1940s–1970s, it reveals efforts to guide police behaviour to enhance their public reputation, a strategy contributing to the high trust in Finnish police today. This trust, however, required deliberate image-building over decades. Through an analysis of member publications from police organizations, the article explores the relationship between these organizations and the professional police community. This is approached chronologically through three thematic perspectives. The first thematic section addresses the manifestations and significance of courting public favour. The second focuses on the extensive violence encountered by the police. The third examines the role

of police sports in shaping public perceptions and contributing to the development of professional identity.

Poliisitoimi, julkisuuskuva, maine, järjestölehti, ammatti-identiteetti / police, image, identity, reputation, organisational publication

Katja Tikka, OTT, tutkija, Helsingin yliopisto, katja.tikka@helsinki.fi

Johdatus aiheeseen ja tutkimusnäkökulmat

Artikkelissa tarkastellaan ammattijärjestöjen julkaisujen merkitystä poliisin julkisuuskuvan kehityksessä, jossa ammatti-identiteetti, positiivinen maine ja luottamus ovat keskeisiä tekijöitä. Poliisikunnan järjestäytyminen on ohjannut merkittävästi julkisuuskuvan muovautumista, mitä akateemisessa tutkimuksessa on käsitelty vähän.¹ Poliisiammattikunnan kehitys yhtenäisemmäksi on kiinteästi yhteydessä sosiaalishistoriallisiin teemoihin, jotka myötäilevät suomalaisen yhteiskunnan murrosta luokkayhteiskunnasta tähän päivään. Hierarkkiset asetelmat hallitsivat ammatillista järjestäytymistä, jossa ylempi päällystötaso ja tavallinen niin sanottu rivipoliisi ajoivat pitkään etujaan omissa järjestöissään. Taustalla oli useita ristiriitoja liittyen pääasiassa työnkuvaan ja palkkauksen perusteluihin vielä toisen maailmansodan päätyttyäkin. Ammattijärjestöjen toisenlainen rooli perinteisten edunvalvonnallisten tehtäviensä ohella on saanut vähemmän huomiota historiantutkimuksessa. Poliisijärjestöt kuitenkin muokkasivat suuren yleisön mielikuvia poliisista monin tavoin, mikä näkyy suoraan järjestöjen ohjeistuksissa kohdata suomalaisia positiivisessa hengessä. Ammattiryhmästä syntyneet myönteiset konnotaatiot vakiintuivat ja muokkasivat ammattikunnan itsetuntoa ja identiteettiä vuosikymmenten saatossa.

2020-luvulla mielikuva suomalaisesta poliisista on varsin suotuista. Poliisin nauttima luottamus ja arvostus eivät ole kuitenkaan tulleet ilmaiseksi, vaan taustalla on määrätietoista työskentelyä. Aivan viime aikoina poliisitoimeen liittyvä tutkimus on nostanut päätään. Aihetta ovat esimerkiksi käsitelleet Jukka Kekkonen ja Juho Pitkänen. Kekkonen on nostanut esiin luottamuksen taustalla olevia yhteiskunnallisia konteksteja, kuten Suomen kasvun pohjoismaiseksi demokraattiseksi oikeus- ja hyvinvointivaltioksi.² Pitkänen taas on perehtynyt poliisin identiteettiin ja ulkomaalaisiin esikuviin 1920-luvulla heti itsenäistymisen jälkeisessä maassa myös lähteenään järjestölehdet.³ Tämä artikkeli laajentaa näitä tutkimuksia kattaen sotien jälkeisen ajan ja tarkastellen oikeusvaltion paikallisempia ja käytännönläheisiä ilmentymiä.

Artikkelin päälähteinä on käytetty kahta laajalevikkisintä valtakunnallista poliisijärjestöjen jäsenlehteä, *Poliisimiestä* ja *Suomen poliisilehteä*, jotka avaavat monipuolisesti järjestöjen ja rivipoliisien suhdetta arkisessa työssä ja sen kehittämässä. Vuosina 1930–1995 ilmestynyt helsinkiläinen *Poliisimies*-lehti oli Suomen Poliisien liiton (SPL) alaisten järjestöjen yhteinen äänenkannattaja, joka ajoi alemman poliisiammattikunnan, kuten järjestys- tai huoltopoliisien etuja. Vuodesta 1921 Turussa ilmestynyt *Suomen poliisilehti* taas oli päällystön yhteinen foorumi ja äänenkannattaja, jota julkaisi Suomen poliisilehden kustannusosakeyhtiö. Sen tärkeimpiä taustajärjestöjä olivat Suomen nimimiesyhdistys ja Suomen poliisipäällystöyhdistys.⁴ Tätä luokkajakoon perustuvaa kahtiajakoa oli yritetty kuroa umpeen jo

1920-luvulla, mutta esimerkiksi näkemykset palkkaus- ja lomataivoitteista poikkesivat toisistaan huomattavasti.⁵ Sen sijaan julkisuuskysymykset ovat perustavanlaatuisia ja koko poliisikuntaa yhdistäviä tekijöitä. Vasta vuonna 1995 Suomeen syntyi laajempi poliisijärjestöjen yhteinen *Poliisi & Oikeus* -niminen säännöllisesti ilmestyvä järjestöjulkaisu. Lehtiaineiston lisäksi tämä artikkeli pohjaa osittain Suomen Poliisijärjestöjen Liiton SPJL ry:n satavuotishistoriaprojektiin, jonka puitteissa julkaistun teoksen toinen kirjoittaja artikkelin laatija on.⁶

Polisimies ja *Suomen poliisilehti* sopivat julkisuuskuvan tarkasteluun, koska niissä näkyvät julkisuuskuvaan liittyvät tavoitteet olivat samankaltaisia. Huomioitavaa on, että lisäksi esimerkiksi järjestyspoliisit ja rikospoliisit ajoivat lehdissään myös rajatumpia omia intressejään. Artikkelissa ei selvitetä tämänkaltaista kirjoittelua, vaan keskitytään yhteisiin keinoihin positiivisemmän julkisuuskuvan luomisessa. Lehtien sisällöllinen erilaisuus vakiintui viimeistään 1970-luvulta eteenpäin. *Suomen poliisilehti* pelkistyi selkeämmin ammattimaiseksi ja sisällöltään kapea-alaisemmaksi järjestölehdiksi, jossa ei ollut paljoakaan tilaa kevyemmille tai jopa puoliviihteellisille artikkeleille, kuten *Polisimiehessä*. *Suomen poliisilehden* rooli oli enemmän kouluttava ja tiedottava sisältäen ohjeistusta uudesta lainsäädännöstä tai vaikkapa rikostutkinnan kehityksestä ja rattijuopon rankaisemisesta.⁷ Todennäköistä on, että profiloituminen erisisältöisiksi lehdiksi oli tarkoituksenmukaista jo siksikin, että lehtien numeroita oli aiempaa helpommin saatavilla. Eri ammattijärjestöihin kuuluneet poliisit todennäköisesti lukivat toistensa lehtiä, joten päällekkäinen uutisointi ei olisi ollut mielekäästä. Tämän artikkelin aikarajaus päättyy näistä perusteluista noin 1970-luvun puoliväliin, sillä selkeästi erilaisia lehtiä ei ole enää mielekäästä verrata. Lisäksi julkisuuskuvan muutosta pohjustaneet myllerrykset olivat jo takanapäin.

Artikkelin metodina on vertaileva ja kronologisesti etenevä tarkastelu kolmen erilaisen näkökulman avulla. Tarkoituksena ei ole tutkia kirjoituksia kvantitatiivisesti tai tilastoa rakentaen, vaan vastata tutkimuskysymyksiin mikrohistoriallisessa kontekstissa ja kolmeen teemaan rajautuvan otannan puitteissa.⁸ *Polisimies*-lehdestä on ollut saatavilla täydelliset vuosikerrat sitä julkaisseeseen järjestön arkistossa, mutta *Suomen poliisilehti* ei vastaavasti ole Kansalliskirjaston kokoelmassa täydellisenä. Tämä sinänsä tukee lehtien keskinäistä suhdetta lähteinä, sillä *Polisimies* edusti paljon laajempaa ja runsaslukuisempaa jäsenkuntaa, joten sen käyttö täydellisinä vuosikertoina antaa kattavan kuvan. Historiallinen lehdistötutkimus on viime aikoina kasvattanut suosiotaan lehtien digitalisoinnin helpotettua niiden saatavuutta. Tässä tutkimuksessa käytetyt lehdet eivät ole digitaalisesti saavutettavissa, vaan työskentely on vaatinut fyysisten lehtien selaamisen, mikä kasvattaa osaltaan artikkelin painoarvoa.

Artikkelin ensimmäisessä temaattisessa osiossa analysoidaan ja vertaillaan järjestölehtien yleisesti antamaa julkisuuskuvaa toisen maailman sodan jälkeisessä Suomessa. Molempien lehtien artikkeleissa julkisuuskuva nähtiin melko kielteisenä, ja sitä lähdettiin parantamaan kosiskelemalla suurta yleisöä. Teemaluvussa käsitellään tämän ilmenemistä ja merkitystä käytännössä. Järjestöt toivat poliisin työnkuvaa yleisön tietoisuuteen erilaisissa julkisissa tapahtumissa. Osa mediasta otti myös poliisin asian omakseen sen jälkeen, kun paljastui, että poliisien vaatimattomat määrärahat ja resurssit vaikeuttivat huomattavasti työtehtävien hoitoa. Luvussa selvitetään, miten järjestöt kehittivät poliisiammattikunnan julkista imagoa yleisellä tasolla ja millaista yhteistyötä sen taustalla oli.

Seuraavissa osiossa käsitellään kapeammin rajattuja teemoja, jotka tarkentavat julkisuuskuvan elementtejä ja luonnetta. Toisessa temaattisessa luvussa tarkastellaan poliisin työssään kohtaamaa runsasta väkivaltaa, mikä johti lukuisiin kuolemantapauksiin vuosikymmenten aikana. Taustalla oli ainakin osittain suomalaisen järjestysvallan puolueettomuuden kyseenalaistaminen vielä maailmasotien jälkeenkin, mikä madalsi kynnystä virkavallan väkivaltaiseen vastustamiseen.⁹ Poliisitapoista uutisoitiin

valtakunnallisissa tiedotusvälineissä, mutta poliisijärjestöjen lehdet avasivat tilanteita pintaa syvemmltä. Järjestöjen taloudellinen ja henkinen tuki esimerkiksi leskille oli tärkeää, mutta keinot väkivallan ennaltaehkäisyssä olivat monimutkaisempia. Ne liittyivät ammattikunnan maineen kohottamiseen. Väkivallan tuomitseminen myötäili yleistä mielipidettä, mutta väkivallan huomattava väheneminen vaati yhteiskunnallisten olojen tasaantumista pidemmällä aikavälillä. Artikkelin osio vastaa kysymyksiin, millaista poliiseihin kohdistuneen väkivallan uutisointi oli, ja miten se vaikutti julkisuuskuvaan?

Kolmantena teemana tarkastellaan poliisiurheilun merkitystä julkisuuskuvan, itsetunnon ja identiteetin rakentumisessa. Suomalaisten maine urheilu- ja varsinkin penkkiurheilukansana kiteytyy poliisiurheilussa. Ammattijärjestöjen resurssit eivät riittäneet tukemaan urheilua kattavasti, mutta järjestölehdet esittelivät säännöllisesti poliisitaustaisten urheilijoiden saavutuksia.¹⁰ Poliisiurheilun tarkastelu avartaa poliisien arkea ja ammattikunnan sisäistä yhdessä tekemisen kulttuuria, jonka asema ja merkitys ovat jääneet lähes huomiotta. Jopa olympiamitaleihin ylittäneet poliisit olivat luonnollisesti ammattikunnan ylpeydenaiheita, ja heroiset saavutukset huomioitiin tarkasti. Itse urheilijat tosin harvemmin korostivat ammattitaustaansa. Teemaluku vastaa kysymyksiin, kuinka näkyvää ja merkittävää urheilumenestys, jopa kansainvälisesti, oli ammattikunnan sisäisen identiteetin ja julkisen maineen muovautumiselle? Mikä oli järjestöjen rooli tässä?

Artikkelin teemoja yhdistää ammattijärjestöjen kulisseissa tapahtunut työskentely positiivisen julkisuuskuvan edistämiseksi, poliisin kohtaaman väkivallan vähentämiseksi ja turvallisen työympäristön luomiseksi. Tämä on tulkittavissa jälkeenpäin, eikä sitä ole välttämättä kirjattu järjestöjen tavoitteisiin kyseisillä termeillä. Myönteinen julkisuuskuva poliisista tuskin olisi muotoutunut ilman ammattikunnan sisäistä yhtenäistä identiteettiä. Massiiviset suomalaiset ammattiliitot ovat luoneet käsityksen tiukoista läpi öiden kestävästä neuvotteluista, joissa voimakkaat hahmot sopivat työehdoista. Tämän kuvan taakse on hautautunut liittojen alaisuudessa toimivien järjestöjen muunlaiset haasteet, joista poliisin positiivisen julkisuuskuvan luominen on ollut olennainen tehtävä.

Artikkelin ajallinen kehys rajoittuu 1940-luvulta 1970-luvulle, jolloin suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvo oli niin pitkällä, että myös poliisiammattikunnan identiteetti oli lähes yhtenäinen. Tämä ilmeni poliisin julkikuvassa, uskottavuudessa ja maineessa. Tänään poliisin työtä ohjaa oikeudenmukaisuus vakiintuneessa oikeusvaltiossa. Toisaalta uudenlaiset haasteet ovat jo nähtävillä Suomessakin esimerkiksi kansainvälisen rikollisuuden ja sen lieveilmöiden muodossa. Näissäkin haasteissa myönteinen julkisuuskuva ja vahva ammatillinen itsetunto sekä luotettava maine ovat tärkeitä työkalupakin osia.

Poliisi astuu yleisön eteen

Poliisin työ oli ollut Venäjän vallan aikana usein epähaluttu luottamustoimi, joka ei vaatinut ammattikoulutusta, vaan pätevyyteen riitti henkilön nuhteeton maine ja jonkinlainen todiste tästä. Mielikuva poliiseista ei vastannut tämän päivän luotettavaa virkamiestä, jonka ensisijainen tehtävä on ylläpitää yhteiskuntajärjestyksen ja oikeuden toteutumista. Erityisesti Venäjän vallan loppuaikojen venäjänkieliset santarit olivat saaneet kyseenalaista mainetta omavaltaisella toiminnallaan.¹¹ Suomen itsenäistyttyä virkakunnalla olikin mittava tehtävä luotettavan ja arvostettavan julkikuvan rakentamisessa. Ammattilehdissä keskusteltiin värikkäästi aivan peruskysymyksiä, kuten millainen on hyvä poliisi. Mallia otettiin ulkomaalaisista virkaveljistä, jotka nähtiin suomalaista poliisia ystävällisimpinä, fyysisesti voimakkaampina ja yleisesti pätevimpinä, kulloisenkin argumentointitarpeen mukaan.¹²

Ammattilehtien eräs suosikkiesikuva oli lontoolainen poliisi ”bobby”, joka oli suuren yleisön ja sikäläisten turistien lemmikki. *Suomen poliisilehdessä* valistettiin lukijoita bobbyyn viitaten, että poliisin on katsottava peiliin suhteessaan yleisöön. Kansan suosio olisi saavutettavissa ainoastaan vankan luottamuksen avulla. Poliiseja kehoitettiin toimimaan työssään tasa-arvoisesti huolimatta siitä, oliko avuntarpeessa oleva tai ”rikollinen katutyttö taikka vallasnainen”. Esimerkkinä ei-toivotusta toiminnasta oli loistoautolla ajavan johtajan ylinopeus, johon saatettiin suhtautua ymmärtäväisemmin kuin ammattiautoilijan rikkinäiseen takalyhtyyn. Poliisin asiallisen ja samalla ystävällisen asenteen katsottiin edistävän yleisön suopeaa suhtautumista.¹³ Esimerkit kuvastavat varhaisia 1930-luvulla annettuja ohjeistuksia aikana, jolloin kansakunta oli sosiaalitaloudellisesti jakaantunut. Tällainen kehoitus luokkajakoja ylittävistä virkatehtävien suorittamisesta muistuttaa ajan hierarkiasta, sillä joutuihan varsin pienipalkkainen järjestyspoliisi joskus puuttumaan vaikkapa yläluokkaisen nuorison humalakäytökseen. Tällaisissa tilanteissa saattoi hyvinkin ilmetä nokittelua alaluokkaisemman poliisikunnan edustajaa kohtaan. Poliisi toimi siis edelläkävijänä eräänlaisella rajapinnalla, jossa tasa-arvoa ei vielä ollut. Olsi ollut kohtuutonta olettaa, että vain yläluokkaisemmat poliisit olisivat omanneet riittävää auktoriteettia.

Tällaiset epäkiitolliset mielikuvat ajatuksissaan ammattijärjestöt ryhtyivät kehittämään uusia keinoja näyttäytyä julkisuudessa positiivisessa ja helposti lähestyttävässä valossa, mistä raportoitiin säännöllisesti järjestölehdissä. Ensimmäisiä auttavia kädenojennuksia, joihin suuri yleisö saattoi harkintansa mukaan tarttua, olivat Suomen isoimmissa kaupungeissa toimineet Poliisin neuvontatoimistot. 1940-luvulla avatut toimistot ennaltaehkäisivät lähinnä murtovarkauksia. Malli oli kopioitu Ruotsista, kun toimistot työskentelivät yhdessä vakuutusyhtiöiden edustajien kanssa. Osittaisesta kaupallisesta luonteesta huolimatta ne olivat aidosti kaupunkilaisia varten. Toimistoissa työskentelevät etsivät vastaanottivat myös rikosilmoituksia, joita tehtiin 1950-luvulla vuositasolla kymmeniä. Palvelu oli ilmaista, koska yhteistyö vakuutusyhtiöiden kanssa piti kustannukset alhaisina. *Poliisimieheissä* erityisesti kirjoitettiin toimistojen työskentelystä ja myönteisen julkikuvan luomisesta.¹⁴

Suomen poliisilehti taas uutisoi samantapaisesta rantautumisesta yleisön joukkoon. Turussa vuonna 1956 liikkuva poliisi perusti *Goodwill* -tiepartioinnin, joka oli aikanaan huippumodernia tieliikenteen valvontaa pyörien päällä. Sen tarkoituksena oli ennaltaehkäistä pienempien onnettomuuksien mahdollinen eskaloituminen ja viestittää liikenteessä oleville turvallisesta poliisiautosta, jonka puoleen kääntyminen oli helppoa. Punainen merkkivalo, kaiutin ja näkyvät poliisi-tekstillä varustetut kyltit kertoivat kadulla liikkuvasta partioautosta. Autot oli varustettu esimerkiksi ensiaputarvikkeilla, kartoilla, vaahtosammuttimilla ja nostureilla. Yleisön todettiin olevan tyytyväinen ennaltaehkäisevään toimintaan.¹⁵

Ulkomailta lainattiin muitakin malleja yleisön kosiskeluun. Vuonna 1963 järjestettiin ensimmäinen Poliisin Päivä -niminen valtakunnallinen julkinen yleisötapahduma, jossa esiteltiin poliisin työnkuvaa. Ammattijärjestöt olivat mukana yhtenä organisaattoreina. Vuosittain vaihtuvat teemat ja pääjärjestäjäpaikkakunta levittivät tietoa ympäri maan ja sitoutuivat laajaa joukkoa osallistumaan toimintaan. Yhteistyökumppanit valikoituivat teemojen mukaisesti, kuten esimerkiksi nuoriso-ongelmien osalta Punainen Risti ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto olivat näkyvästi mukana. Tapahduma levittäytyi laajalle yleisön pariin näyttävällä paraatilla ja lastenjuhalla sekä poliisikuorojen yhteisesiintymisellä.¹⁶

Poliisin Päivän taustalla oli Helsingin poliisilaitoksen monipuolinen ja aikaansaava kanslisti Arvo Nuotio, jonka näytöt ja onnistuminen synnyttivät lisää suurelle yleisölle kohdistettua toimintaa. Vuonna 1966 Liikkuva Poliisi avasi Helsingin Punavuoreen PR-toimiston, jota Nuotio johti. Toimisto teki läheistä yhteistyötä poliisijärjestöjen kanssa. Sen tehtäviin kuului tiedottaminen ja asiantuntijaverkoston tarjoaminen tiedotusvälineille. Kiinnostus poliisia kohtaan kasvoi lopulta niin suureksi, että



Kuva 1. Lapset ajavat polkuautoilla poliisin ohjaamina lasten liikennekaupungissa Helsingissä. Kuvaaja: Constantin Grünberg, Helsingin kaupunginmuseo

Mainostelevisio esitti kahdesti kuussa ohjelmaa nimeltä *Poliisin viisi pientä minuuttia*. Lisäksi Poliisimies-lehdessä julkaistiin ”PR-toimiston ikkunasta” -palsta.¹⁷

PR-toimisto ja Poliisin Päivä olivat 1960-luvulla poliisin eräänlainen julkinen läpimurto. Vuonna 1971 toimisto kuitenkin lakkautettiin itsenäisenä yksikkönä ja sen toiminta siirtyi sisäministeriön poliisiasiaan osastolle. Tämä oli aavistettavissa olevaa lopun alkua, sillä toimiston toiminta hiipui Nuotion jäätyä eläkkeelle, kun pätevää seuraajaa löytynyt.¹⁸ Seuraavana vuonna lakkautettiin myös Nuotion ylläpitämä Poliisin Päivä, joka tosin elvytettiin vuonna 1984 hieman erilaisena konseptina.¹⁹ Poliisitoimen pää-äänenkannattajat kirjoittivat aktiivisesti varsinkin Poliisin Päivästä, joka oli huikea imagon kohottaja. Sen lakkautuksen jälkeen SPL ja Suomen Rikospoliisien Liitto (SRPL) lanseerasivat Helsingin Nuorkauppakamarin johdolla Vuoden Poliisi -konseptin vuonna 1976. Tästä alkoi yhä 2020-luvulla jatkuva perinne, jossa vuosittain valittiin suurelle yleisölle tuttu poliisi koko ammattikunnan mannekiiniksi.²⁰ Näin luotiin pysyvä areena, jossa poliisitoimen edustaja esiintyi käytännössä vain positiivisessa valossa haastateltavana ja vierailijana erilaisissa tapahtumissa.

Poliisin julkisuuskuvan ja imagon muutos oli huomattava 1950-luvulta 1970-luvulle, mikä näkyi molempien ammattilehtien uutisoinnissa. Muutosta siivittivät samanaikainen rikollisuuden väheneminen ja sen myötä poliisin työnkuvan muuttuminen. Lisäksi poliisin ammattikunnan tietoinen astuminen parrasvaloihin tapahtui sopivalla hetkellä. On kiistämätöntä, että PR-toimisto, Poliisin Päivä ja Vuoden

Poliisi lähensivät yleisön ja poliisin välejä, kun kyseessä oli auttamistilanne tai leppoisassa ilmapiirissä tapahtunut esittelytilanne. Tämä oli täydellistä vastakohtaa arkisiin virkatehtäviin verrattuna. Poliisijärjestöjen rooli tapahtumien onnistumisessa on oleellinen. Pienetkin toimijat ja yksittäiset aktiivit saivat aikaan muutoksia, jotka paransivat ammattikunnan mainetta. Järjestöt ja niiden jäsenlehdet toimivat taustaorganisaationa ja areenoina, mutta lopulta yleisö päätti ottaako se vastaan tarjolla olevaa poliisitietoa. Lehdissä olleen uutisoinnin perusteella varsinkin Poliisin Päivä ja Vuoden Poliisi olivat yleisön suosiossa. Tämän kaiken positiivisen huomion on täytynyt sataa ammattikunnan itsetuntoa kohottavaa laariin, kun tiedottaminen osattiin kääntää positiiviseksi uutisoinniksi, joka kohotti arvostusta.

Väkivaltaa ja kuolemantapauksia

Toisen maailmansodan tuoma väkivalta ja kuolema oli järkyttävä sukupolvikokemus, josta osa selvisi paremmin ja osa heikommin. Rintamalla kohdattiin kuolema silmästä silmään monin tavoin. Jo sisällissodan jälkeen virantoimitusten väkivaltainen ilmapiiri oli poliiseille miltei arkea. Aseita oli sodan jäljiltä runsaasti. Päivittäiset ongelmat erityisesti kaupunkien järjestyksenpidossa olivat kimmoke perustaa vuonna 1930 Liikkuva poliisikomennuskunta (LPK), joka vastasi äkillisiin järjestyksenpidon tarpeisiin. Tämän eräänlaisena vastinparina Suomen poliittisesti jännittyneessä ilmapiirissä oli vuosina 1929–1932 toiminut Lapuanliike päätehtäväänään kommunismin vastustaminen. Sen toiminta perustui väkivallan uhkaan, jota Lapuanliike ruokki väkivallalla ja terrorilla jopa maan poliittista johtoa kohtaan. Poliisin sisällä kärjistynyt tilanne aiheutti jonkin verran vaihdoksia sisäisen järjestyksen varmistamiseksi. Talvella 1932 toiminta kärjistyi Mäntsälän kapinaan, joka oli aseellinen ja lopulta epäonnistunut vallankaappausyritys.²¹

131

Samana vuonna 1932 päättyi Suomessa vuodesta 1919 voimassa ollut asetus koskien alkoholipitoisia aineita. Kieltolakina tunnettu asetus kielsi käytännössä kaiken alkoholiin liittyvän sen valmistuksesta nauttimiseen.²² Kieltolaki lisäsi rikollisuutta, johon poliisin oli puututtava vähäisten resurssiensa puitteissa. On selvää, että poliisitoimen työnkuva oli huomattavan väkivaltainen ja vaarallinen vielä pitkään itsenäistymisen jälkeen. Ennen toista maailmansotaa vuosien 1920–1939 välisenä aikana virantoimituksessa oli surmattu 61 poliisia ja pahoinpidelty noin 3300.²³ Luku tekee vuositasolla keskimäärin kolme kuollutta ja yli sata pahoinpitelyä. Väkivallan määrä väheni asteittain yhteiskuntajärjestyksen tasaantumisen myötä. 1980-luvun alkuun tultaessa tilanne oli stabiloitunut nykyisen kaltaiseksi, jossa poliisin kuolemat ovat harvinaisia.²⁴

Väkivallan yleisyydestä huolimatta virantoimituksessa menehtyneiden poliisien kohtalo järkytti virkaveljeskuntaa ja suurta yleisöä. *Suomen poliisilehti* ja *Poliisimies* -julkaisut eivät käsitelleet väkivaltaisia kuolemia keskenään samantapaisesti. Suomen poliisilehti uutisoi poliisien kuolemista selkeästi vähäisemmin. Oleellisena syynä tähän saattoi olla työnkuvan erilaisuus. *Suomen poliisilehden* lukijat kuuluivat päälylystään, joka työskenteli pitkältä toimistotöissä, kun taas *Poliisimiehen* kannattajat olivat vaaratilanteisiin useammin ajautuvia järjestyspoliiseja. Toisinaan siinä selostettiin väkivaltaiseen kuolemaan johtaneiden tapahtumien kulku tarkastikin, mutta vähintään kuolleiden nekrologit tai kuolinilmoitukset painettiin lehteen. Uutisointi *Suomen poliisilehdessä* taas koski pääasiassa väkivaltaa, joka ei aina johtanut kuolemaan. Virkaveljien puukotusuutiset virantoimituksessa olivat näistä tavanomaisimpia.²⁵

Varsin tyypillinen uutinen esitteli seremoniallista hautausta, jossa hautajaissaattueiden kulkua, osallistujia ja hautaan laskua selostettiin yksityiskohtaisesti. Varsinkin valtakunnallisen poliisijohdon ja



132

Kuva 2. Kieltolaki oli voimassa 1.6.1919 - 4.4.1932. Kuvassa on takavarikoituja viinakanistereita, joita lastataan Helsinkiin kuljetusta varten. Kuvaaja A. Rönnberg 1920–1929, Helsingin kaupunginmuseo.

järjestöjen edustajien luetteloitiin oli pikkutarkkaa, millä tähdennettiin kollektiivista surua ja osoitettiin kunnioitusta edesmenneelle ja hänen omaisilleen yli järjestörajojen. Haudalla pidetyt puheet tai kukkalaitteiden kuvailu auttoivat lukijoita eläytymään tragediaan. Jos menehtyneitä oli useita, uutisointi oli laajempaa ja usein kuvitettuaakin.²⁶ Tällainen lukijakunnalle kohdennettu laaja uutisointi viritti yhteisiä keskusteluita ja mahdollisesti pohdintoja ennaltaehkäisystä.

Yleistä linjaa edusti *Poliiismies*-lehden uutinen joulukuussa 1944. Siinä kaksi rivipoliisia oli menehtynyt peräkkäisinä päivinä virantoimituksissa, molemmat kuollen murtovarkaiden ampumiin luoteihin. Vaikka kyseessä oli toisen maailmansodan loppuvaiheet, jolloin sota oli arkipäiväistynyt, kuolemat liikuttivat poliiseja laajasti. Lehti nosti tapaukset esiin kahdessa peräkkäisessä numerossa ensin kertoen vainajista muistokirjoituksin ja myöhemmin kuvaillen tarkasti yhteistä siunaus- ja hautausseremoniaa.²⁷ Vastaavasti *Suomen poliisilehti* uutisoi rikosetsivä Eero Immosen joulukuussa 1940 tapahtuneesta väkivaltaisesta kuolemasta ja hautauksesta yksityiskohtaisesti. Lappeenrantaista virkaveljeä oli saattamassa kaikki lähialueiden poliisivoimat, ja kaupungin halki kulkeva hautajaisaattue oli ennennäkemättömyydessään vaikuttava. Artikkelissa siteerattiin pastorin lukemaa Raamatun osiota, sekä luettiin hautaseppeleiden laskujärjestys ja niiden laskijat nimeltä. Seremoniallinen toimitus jaettiin lehden sivuilla jäsenkunnan kesken, eikä kenelläkään jäänyt epäselväksi vainajan kuoleman urhoollisuus.²⁸

Seuraavina vuosikymmeninä kyseinen vainajien muistelukulttuuri juurtui varsinkin *Poliiismies*-lehteen, mikä kertoo lukijakunnan mahdollisesta suosiosta tällaista uutisointia kohtaan. Erityisesti 1950-luvulla tämä oli huomattavan aktiivista. Esimerkiksi vuoden 1958 *Poliiismies*-lehdessä julkaistiin näyttävä

kuvakavalkadi virantoimituksissa menehtyneistä SPL:n jäsenistä.²⁹ Teema korostui erityisesti vuosina 1958 ja 1959, jolloin käytiin vilkasta keskustelua poliisilainsäädännön uudistamisesta. Toisaalta poliisien uhriutumisen oli niin näkyvää, että Rautatieläisten liiton järjestölehti älähti. Se koki, että poliisien virantoimituksissa menehtyneet olivat saaneet liikaa huomiota, vaikka yhtä lailla radantarkastajat menehtyivät tapaturmaisesti työaikana erilaisissa junaonnettomuuksissa. SPL koki tämänkaltaisen keskustelun tarpeettomana ja kohtuuttomanakin.³⁰ Uutinen todentaa, että poliisien ammattikunta todella oli saanut äänensä kuuluviin, mikä herätti muissa ammattikunnissa jopa kateutta.

Samana vuosikymmenenä *Suomen poliisilehdessä* esiin nousi toisenlainen näkökulma, kun uutisoinnin kohteena oli suomalaisen ”suurrikollisen” ampuma ruotsalainen virkaveli. Julkaistun artikkelin sävy oli tuomitsevan paheksuva ja siitä kaikui tietynlainen vastuu maamiehen suorittamasta rikoksesta, jossa uhrina oli virkatehtäväänsä suorittava virkaveli. Uhrin todettiin olevan poliisiassistentti, joka yöniltään herätettynä oli säännänyt takaa-ajamaan Pohjois-Ruotsissa sijainneen kauppias Näslundin liikkeen ryöstänyttä. Erityisen tuomittavana koettiin maiden välinen yhteys, sillä uhri oli osallistunut aikanaan vapaaehtoisena toiseen maailmansotaan Suomen riveissä. Kuin kohtalon ivaa, poliisi oli ollut puolustamassa Suomen itsenäisyyttä, mutta kiitokseksi siitä, hän kuoli suomalaisen luoteihin.³¹ Tällaiset uutiset olivat tietoisien dramaattisia ja lukijoita koskettavia, sillä kukaan ei voinut kiistää tilanteen epäreiluutta, mikä taas kasvatti yhteishenkeä.

Edelleen 1960–70-luvuilla tapahtui traagisiakin poliisisurmia, jotka kuohuttivat rauhaan jo tottunutta kansakuntaa. Etäisyyttä toiseen maailmasotaan oli yhden aikuiseksi varttuneen sukupolven verran. Kansainvälinen rauhanaate levisi Suomen politisoituvassa ja varsinkin kaupunkilaisessa nuorisossa, joten tapaukset järkyttivät sodan taaksensa jättäneitä suomalaisia. Virantoimituksessa tapahtuneet kuolemat olivat yhä vaikeammin ymmärrettävissä muuttuneessa yhteiskunnassa. Eräänlainen merkkipaalu oli vuoden 1969 poliisisurmat Pihtiputaalla. Alkoholia kodissaan nauttinut työmies Pasanen yritti ensin surmata perheensä, joka ehti paeta vahingoittumattomana naapuriin. Sen sijaan paikalle saapunut nelihenkinen poliisipartio joutui Pasasen uhriksi hänen ammuttuaan heidät kaikki yksi kerrallaan. Tapaus kuohutti Suomen lisäksi pohjoismaisia virkaveljiä. Hautajaiset olivat yhteinen surujuhla, joka jätti leimansa Pihtiputaalle pysyvine muistomerkkeineen. Tragediasta valmistunut elokuva *Kabdeksan surmanluotia* ja sen ohjaajan Mikko Niskasen näyttelemä päähenkilö juurrutti tapauksen suomalaisten tietoisuuteen.³² Pihtiputaan nelosurma oli eräänlainen käännekohta, jonka jälkeen tapahtuneet poliisisurmat ovat muistuttaneet tragediasta.

Poliisilehtien uutisointi kuolemantapauksista vakiintui kahtalaiseksi. Perinteinen tapausten kuvailu, jopa kauhistelua sekä siunaus- ja muistotilaisuuksien raportointi jatkoi totuttua linjaa. Lisäksi huoli omaisten taloudellisesta selviytymisestä nostettiin näkyvästi esiin varsinkin 1970-luvulla. Poliisin Tuki ry käynnisti tyypillisesti rahakeräyksiä pian kuolemantapausten jälkeen, jos surmatulla oli ollut perhettä. Järjestöistä ainakin SPL kehotti jäsenistöään osallistumaan keräyksiin. Osallistuminen on vahvistanut mielikuvaa asioihin vaikuttamisen keinoista. Lisäksi jäsenistö laati muistokirjoituksia ammattilehtien sivuilla, mikä oli yhteisen surun jakamista oman ammattikunnan kesken kenties tehokkaimmillaan. 1980-luvulta eteenpäin on tapahtunut yksittäisiä väkivaltaisia kuolemia, mikä vähensi kyseistä uutisointia ja mursi sen perinteiden yhtenäisyyttä.³³

Poliisisurmien raportointi myötäilee suomalaisen yhteiskunnan muutosta sodanjälkeisestä ja osittain turvattomasta Suomesta kohti vakaata hyvinvointiin ja oikeudenmukaisuuteen perustuvaa valtiota. Ammattikunnan hajanainen identiteetti kenties tarvitsi tragedioita yhdistyäkseen voimakkaammin. Uutisointi oli ammattilehtien koskettavaa sisältöä, joka pysäytti. Kuolemanvaara ja väkivallan uhka olivat ulkoisia tekijöitä, mikä sai tiivistämään joukkoja ohi uhrien ammatillisten asemien tai järjestötason hierarkian. Niin sanottu alemman luokan poliisin ammattiliitto SPL:n edustajat olivat

yhtä lailla läsnä nimismiestasoa edustaneen vainajan hautajaisissa ja toisin päin, mikä kertoo ammattikunnan keskinäisestä lojaaliudesta ja päätään nostavasta yhteisestä ammatti-identiteetistä äärimmäisissä tilanteissa.

Urheilun herooinen julkisuuskuva

Urheilu ja siihen liittyvä kilpaileminen ovat olleet kansallisvaltioiden sisäinen voimavara. Urheilu on edustanut sankaruutta ja voittamattomuutta, mitä eri tahot ovat hyödyntäneet. Suomessakin urheilu politisoitui nopeasti jo ennen itsenäistymistä 1900-luvun alussa. Jännitteet pysyivät kuitenkin maltillisina, vaikka sisällissodan jälkeen Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto SVUL sekä Suomen Työväen Urheiluliitto TUL edustivat vastakkaisia rintamia. SVUL oli valtion virallinen keskusjärjestö, jonka jäsenet saattoivat ainoastaan edustaa Suomea esimerkiksi olympialaisissa. Toisen maailmansodan jälkeen urheilu, kuten katsomoissa istuen tapahtunut penkkiurheilu, olivat suuressa suosiossa. Paikallisia urheilujärjestöjä perustettiin ja monessa ei-urheilujärjestössä oli urheilujaosto. Kiihkeät radioista kantautuneet urheiluselostukset yhdistivät kansakuntaa. Selostuksia kuunneltiin joukolla pienissäkin kylissä kenties vain yhden radiovastaanottimen äärellä. Helsingin olympialaiset 1952 olivat merkkipaalu monella tapaa. Suomi nousi koko maailman tarkastelun kohteeksi, mikä hiveli sodasta toipuvaa kansakuntaa.³⁴

Poliisijärjestöt kannustivat jäsenistöään liikkumaan ja voimailemaan eri tavoin. Fyysistä vahvuutta ja hyvää kuntoa pidettiin pätevän poliisin välttämättöminä ominaisuuksina. *Poliisimies*-lehti suorastaan rummutti hyvän poliisin ominaisuuksia nyrkkeilyn ja varsinkin painimisen saralla. Katsottiin ettei ”heikkorakenteinen mies” voinut lainkaan toimia poliisin vaativassa ammatissa. Todellisuudessaakin murtovarikoiden ja muiden rikollisten kanssa oltiin usein kasvotusten, mikä saattoi johtaa painitilanteisiin. Poliisijärjestöt kannustivat alajärjestöjään perustamaan painiseuroja ja hankkimaan niihin päteviä valmentajia. Nyrkkeily ja itsepuolustus lukeutuivat myös poliisin varhaiseen peruskoulutukseen Valtion poliisikoulussa vuodesta 1925.³⁵ Ammattijärjestöt olivat mukana poliisikoulutuksen kehittämisessä viimeistään 1950-luvulla. Sitä ennen järjestölehtien sivuilla oli ollut paljon negatiivisia huomioita opetuksen tasosta yleisestikin.³⁶

Urheilusta raportointi oli *Poliisimiehen* ja *Suomen poliisilehden* vakioaihe. Kuten mainittua, artikkeleissa korostettiin fyysisen vahvuuden tarpeellisuutta ja ihailtiin ulkomaalaisia esikuvia. Tällainen oli pohjoisamerikkalainen mustaihoinen Jim Johnson, joka opetti Suomessa kotimaansa suurkaupunkien slummialueilla käytännössä kehittämäänsä itsepuolustustekniikoita.³⁷ Yhdysvaltojen ohella Iso-Britannia ja Saksa olivat varhaisia esikuvia. Voimistelun opettaja ja poliisimestari Kaarlo Soinio taas esitteli Suomessa saksalaisen mallin, jossa valtio tuki paikallista urheilua isojen järjestöorganisaatioiden kautta.³⁸

Jäsenlehtien urheilu-uutisointi kattoi yksityiskohtaiset selostukset poliisiurheilukilpailujen tuloksista kuvineen, mikä toi kisojen tunnelman lähelle lukijoita. Esimerkiksi ammattikunnan painimestaruuskilpailut olivat suuressa suosiossa. Urheilu esiteltiin reiluna tapana kilpailla virkaveljiä vastaan, kun kaikki olivat samalla viivalla ja kaikkia koskivat samat säännöt.³⁹ Rehti kilpailuhenki oli rentouttavaa vastapainoa rikollisten kanssa painimiselle, jossa sääntöjä tai herrasmiessopimuksia ei ollut. Fyysiset lajit olivat huomioita herättävän maskuliinisia, kun ala oli vielä varsin miehinen. Lisäksi painonosto, ammunta, kenttälajit, uinti ja köydenveto kiinnostivat suuresti penkkiurheilijoita. Talvilajeista hiihto oli suosituin.⁴⁰

Poliisiurheilu muotoutui omaksi lajikseen eikä sillä ollut isompaa syytä valtakunnalliseen huomioon kansainvälisiä kilpailuita lukuun ottamatta. Vuonna 1949 SPL, Suomen nimismiesyhdistys ja

Suomen Poliisiupseeriyhdistys perustivat Suomen Poliisin urheiluliiton (SPUL). Taustalla oli tarve osallistua laajalla panoksella pohjoismaisiin poliisiurheilukisoihin uuden urheiluliiton jäsenenä. SPUL toimi pitkälti keräysvaroilla. Keruista tiedottaminen oli osittain liiton ja ammattilehtien harteilla.⁴¹ Vuonna 1950 SPUL järjesti Helsingissä pohjoismaiset yleisurheiluun painottuneet poliisien kisat, joiden uutisointi oli jopa ylitsevuotavaa. Suomalaiset virkaveljet voittivat kotiyleisön kannustamana kirkaasti. Samankaltainen voittokulku toistui 1953 Norjassa ja Tanskassa 1956, mistä edelleen uutisoitiin molemmissa järjestölehdissä.⁴² Tällainen menestys oli omiaan innostamaan ammattikuntaa urheilemaan yhä aktiivisemmin ja tavoittelemaan korkeampia saavutuksia. On myös selvää, että kuuluminen menestyjien ryhmään, vaikka vain penkkiurheilijana, kohotti ammatillista itsetuntoa. Urheilu ja liikunta värittivät myös vapaa-aikaa ja lujittivat sitä kautta yhteishenkeä.



Kuva 3. Helsingin olympialaisten 1952 avajaisia vietettiin 19.7. Olympiastadionilla. Poliisijoukot järjestäytyvät stadionin edustalla. Helsingin olympialaiset 1952. Valokuvaaja Volker von Bonin 1952, Helsingin kaupunginmuseo.

Urheilun merkittävyyttä osana poliisin julkisuuskuvan ja identiteetin muotoutumista ei siis voine kiistää. Vuotta 1956 kuvailtiin tuoreeltaan poliisiurheilun läpimurtovuodeksi, sillä suomalaiset virkaveljet osallistuivat ulkomaalaisiin kilpailuihin useammin kuin koskaan aikaisemmin. Suomessa järjestetyt painin Euroopan mestaruuskilpailut nostivat kilpailuhumaa johtajistoa myöten pelkästään onnistuneilla järjestelyillä.⁴³ Kansainvälinen kilpaileminen Suomen edustusjoukkueessa ja tässä voittaminen edustivat urheilun korkeinta tasoa. Poliisiurheilijoissa oli muutamia kansallisen tason huomattavia menestyjiä ja julkisuuden lemmikkejä. Painija Viktor Ahven oli tällainen erittäin pidetty poliisiurheilija myös suuren yleisön keskuudessa 1960-luvulla. Hän ei saavuttanut olympiamitalia vuoden 1960 olympialaisissa, mutta keräsi suomalaisten sympatiat puolelleen. Nelinkertainen olympiavoittaja juoksija Lasse Virén taas oli 1970-luvulla poliisiurheilun ehdoton ja jopa legendaarinen tähti. SPUL palkitsi hänet näytävästi, mitä ammattilehdet suitsuttivat estoitta.⁴⁴ Saavutukset ja tunnustukset olivat henkilökohtaisia, mutta ne koettiin yhtä tärkeinä kuin joukkuekilpailujen vastaavat saavutukset. Virénin huomattava menestys inspiroi SPL:a sponsoroimaan lisää olympiavalmennettavia. Heistä painija Harri Huhtala nousi olympiapronssille Moskovassa 1980 ja moukarinheittäjä Juha Tiainen saavutti kultaa Los Angelesissa 1984.⁴⁵

Ammattilehtien sivuilta nousee käsitys, jossa urheilu ja liikunta edustavat huomattavan tärkeää osaa poliisiammattikunnan työssä ja vapaa-ajalla. 1980-luvulle tultaessa tilanne oli selkeästi muuttunut 1950-lukuun nähden, kun muita ajanviettoaktiviteettejä on tarjolla enemmän jo suomalaisten elintason nousun myötä. Säännöllinen ja runsas urheilu-uutisointi on ollut niin kattavaa, että siltä ei ole käytännössä voinut välttyä. Voidaan katsoa, että koko ammattikunta altistui jatkuvalla urheilun positiiviselle kommentoinnille, mikä on varmasti vahvistanut käsitystä omasta ammattikunnasta ja identiteetistä poliisina. Kiinnostavaa on, että säännöllinen raportointi oli nimenomaan ammattikunnan sisäistä toimintaa, eikä sitä ollut suurempaa tarvetta tuoda esille valtakunnallisesti. Yksittäiset urheilijat saattoivat sen halutessaan tehdä, mutta järjestöt eivät juurikaan puuttuneet siihen.

Poliisin ammatin fyysisyys on sekin kiistaton. Mitä useammin 1940–1960-luvuilla poliiseja menehtyi virantoimituksissa, sitä tärkeämpää kehollinen vahvuus oli. Poliisikuolemat ovat osaltaan kannustaneet ammattikuntaa voimailemaan. Järjestölehtien rooli on tässäkin ollut näkyvää niin kauan kuin se oli käytännössä ainoa kanava saada tietoa oman ammattikunnan sisällä. Ulkoimaisten virkaveljien saavutusten ihailu hiipui viimeistään 1970-luvulla, jolloin poliisilla oli riittävästi näyttöä omasta menestyksestään. Urheilu-uutisointi on ollut lähes pelkästään positiivista, eikä epäonnistumisia tai vastaavia harmittavia seikkoja ole tuotu esiin. Tämä kertoo uutisoinnin valikoivuudesta ja tarkoitushakuisuudesta.

Kokoavia huomioita – Julkisuuskuvan kehitys myrskyistä suvantoon

Suomalaisen poliisiammattikunnan julkisuuskuva sekä sitä tukeva identiteetti ja itsetunto ovat muuttuneet merkittävästi 1940-luvulta 1970-luvulle. Venäjän vallanaikainen vihattu miliisi on tänään luotettava ammattilainen, jota pikkulapset ihailevat ja nimeävät toiveammattikseen. Vielä 1940-luvulla suomalaisen luokkayhteiskunnan rajoittavat raamit näkyivät myös poliisin sisällä eriarvoisuutta myötäilevissä tehtävissä sekä alemman ja ylemmän ammattikunnan omina järjestölehtinä. Poliisilla ei ollut yhtenäistä identiteettiä, koska jo lähtökohtaisesti sen jäsenten taloudellinen ja koulutuksellinen asema saattoi olla keskenään kovin erilainen. Näin ollen ammattikunnan maineeseen ei voinut olla yhtäläinen. Vaativia rikoksia selvittäneet rikospoliisit kuuluivat korkeampaan yhteiskunnalliseen luokitukseen ja heidän julkisuuskuvansa poikkesi kaupungin kaduilla partioivista järjestyspoliiseista.

Tämä alkoi murentua artikkelissa tutkitun ajanjakson loppupuolella, kun poliisien koulutusta yhtenäistettiin ja ammattiin hakeutui väkeä laajemmista sosiaaliluokista. Yhteisen identiteetin tarvetta tuskin tiedostettiin aluksi, mutta heikko maine häytti tehtävien suorittamista ja aiheutti jopa vaaratilanteita sekä kuolemia.

Artikkelin tutkimustulokset osoittavat, että järjestölehtien tehtäväkenttä laajeni 1940-luvulta opastavan ja edunvalvonnallisen roolin lisäksi ammattikunnan positiivisen julkikuvan rakentamiseksi eli identiteetin luomiseksi. Väkivallan teot värittivät vielä 1940–50-lukujen vaihdetta, minkä yksityiskohtainen uutisointi oli näkyvää ja dramaattistakin. Virkaveljien kohtaloita ei peitelty, vaan poliisien mieliin iskostettiin työnkuvan vaarallisuus realiteettina, joka varjosti työskentelyä. Tällainen uutisointi loi ensimmäistä kollektiivista pohjaa ammattikunnalle, kun ulkoinen uhka oli yhteinen ja saattoi koskea ketä tahansa. Hyvin varhain jo ennen maailmansotia ammattikunnan fyysinen voimakkuuden ihanne liittyi väkivallan uhan torjumiseen. Urheilu ja sen tuoma kehollinen vahvuus nähtiin osana ammatillista työkalupakkia, kuten aseet tai univormut, joiden avulla työtehtävistä oli mahdollista suoriutua. Urheilun kansakuntaa yhdistävä henki viritti ammattikuntaa järjestö- ja työpaikkojen väliseen kisailuun, mutta ei vielä laajempaan yhteishengen luomiseen.

1950-luvulla järjestölehdissä näkyi tietoisempi työskentely julkisuuskuvan ja maineen parantamiseksi. Eräänä laukaisevana tekijänä oli urheilu ja Suomen avautuminen muulle maailmalle vuoden 1952 olympialaisissa. Ulkomaalaisia esikuvia oli hyödynnetty aikaisemminkin, mutta ne konkretisoituivat *Poläisin neuvontatoimistoissa*, *Goodwill* -partioinnissa, *Poläisin Päivässä* ja *PR-toimistossa*. Nämä kaikki toisistaan riippumattomat ja tahoillaan itsenäisesti virinneet hankkeet heijastelevat samaa ilmiötä. Aika oli kypsä ja itseluottamus riittävä, jotta suuren yleisön eteen voitiin astua toisenlaisessa roolissa, kuin puuttumalla rikoksiin tai järjestyshäiriöihin. Poliisi nähtiin ensimmäistä kertaa auttajana ja jopa ihailun kohteen, kuten lontoolainen bobby konsanaan. Järjestölehdet ylläpitivät ammattikunnan tietoutta uusista toimintamalleista myönteisellä uutisoinnilla, mikä pönkitti poliisin uudenlaista sisäistä identiteettiä ja ulkoista mainetta.

Väkivaltautisointi jatkui melko tasaisena vielä 1960-luvulla. Tämä vahvisti niin ammattikunnan kuin suuren yleisön käsitystä poliisista myös eräänlaisena uhrina. Vuosikymmen kasvatti poliisin myönteistä julkisuuskuvaa, kun urheilumenestys vakiintui ja Poliisin Päivän lanseeraus toi lisää suotuisaa julkisuutta. Ammattikunta oli näkyvä ja sen toiminnasta oli mahdollista uutisoida positiivisesti useasta näkökulmasta. Iloiset poliisihahmot kuten karjalaistaustainen painija Viktor Ahven olivat yleisön lemmikkejä, ja poliisiin voitiin yhdistää miellyttäviä ja hauskojakin mielikuvia väkivallan ja rikollisuuden sijaan. Viimeistään 1970-luvulla päällystön ja rikospoliisien järjestölehti *Suomen poliisilehti* keskittyi lähes pelkästään ammattialan raportteihin ja täsmälliseen hyötyuutisointiin, kun *Poläisimieheen* mahtui laajempi kattaus myös kevyempiä artikkeleita Vuoden Poliiseista ja erilaisista vuosijuhlista.

Järjestölehtien merkitys ammattikunnan ulkoisen ja sisäisen julkisuuskuvan sekä tämän taustalla muotoutuneen identiteetin kehityksessä on oleellinen. Haastava ja kuormittavakin poliisin työ ei olisi mahdollistanut verkostoitumista ja kollektiivisina koettuja onnistumisen elämyksiä ilman lehtien tarjoamaa toiminta- ja uutisointikenttää. Artikkelissa käsitellyt teemat liittyvät julkisuuteen ja onnistuneen julkisuuskuvan rakentamiseen. Väkivallan uutisointi kasvatti yhteishenkeä ulkoista uhkaa kohtaan, PR-toimistot ja vastaava yleisön kosiskelu antoi aihetta nähdä poliisit positiivisessa valossa. Urheilu liitti tähän sankarillisuutta jopa kansainvälisellä arenalla. Poliisin kohtaaman väkivallan uutisointi ei oikeastaan muuttunut vuosikymmenten aikana, vaan itse väkivalta muuttui ja väheni. Menestyksekkäät urheilutulokset olivat järjestöille helppoa polttoainetta positiivisen julkisuuskuvan vankentamisessa. Tappioista tai epäonnistumisista urheilussa ei uutisoitu lainkaan, mikä kertoo uutissisällön tietoisesta valikoinnista.

Suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvo oli 1980-luvulla niin yhtenäinen, että poliisin oli helppoa sulautua heroisten ammattikuntien rinnalle. Poliisin Päivien lapsille suunnatut tapahtumat saivat osakseen ihailevia katseita ja jännityksen täyteistä haaveilua unelma-ammateista. 2020-luvulla monen mielikuva poliisista on lähes täysin myönteinen. Järjestölehdet tuskin pelkästään olivat ainoita toimijoita ja onnistujia tässä suuressa kuviossa, vaan ajanhenki ohjasi toisinaan tiedostamattakin mielikuvaa poliisikunnan hyvästä maineesta ja käytöksestä. Ammattijärjestöjen painoarvoa ei tässä kokonaisuudessa silti voida kiistää.

- ¹ Ilkka Levä on tutkinut poliisikulttuuria ja -identiteettiä psykohistoriallisesta näkökulmasta väitöskirjassaan. Ilkka Levä, *Kansallisvaltion teräsmiehestä valtakunnan sovittelijaksi. Poliisikulttuurin psykohistorialliset solmukobdat 1930–1997* (Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2008). Aikaisempaa poliisien edunvalvonta tutkimusta taas edustavat esimerkiksi Veikko Ruotsalainen, *Suomen Poliisien Liitto ry 1923–1973* (Hämeenlinna: Suomen Poliisien Liitto, 1973) ja Lasse Laaksonen, *Suomen Poliisijärjestöjen Liitto 1923–1998, Suomen Poliisijärjestöjen integroitumiseen jobtanut historia* (Helsinki: SPJL, 1998).
- ² Jukka Kekkonen, ”Yhteenvetoa, johtopäätöksiä ja historian opetuksia,” teoksessa *Etulinjassa joka päivä, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL 1923–2023*, kirjoittajat Katja Tikka ja Jukka Kekkonen (Helsinki: Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL, 2023), 239–242.
- ³ Juho Pitkänen, ”Yksinkertainen, mutta ryhtiä ja tahdikkuutta osoittava. Poliisin identiteetti ja ulkomaiset esikuvat Suomen Poliisilehdessä 1920-luvulla,” *Identiteetti* 2 (2023).
- ⁴ *Suomen poliisilehti* oli perustamisvaiheessa Poliisikunnan Keskusliiton, Suomen nimismiesyhdistyksen, Suomen Rikospoliisimiesyhdistyksen ja Suomen Poliisiupseeriyhdistyksen äänenkannattaja.
- ⁵ Ruotsalainen, *Suomen Poliisien Liitto ry 1923–1973*, 84–85.
- ⁶ Katja Tikka ja Jukka Kekkonen, *Etulinjassa joka päivä, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL 1923–2023* (Helsinki: Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL, 2023).
- ⁷ *Suomen poliisilehti* 4/1976, 115–120 ja 11–12/1976, 334, Kansalliskirjasto. Poliisiurheilua käsittelevät myös teokset Erkki Pekkanen, *Helsingin Poliisi-Voimailijat 1921–1961* (Helsinki: Helsingin poliisi-voimailijat ry, 1961) ja Heikki Virtanen, *Helsingin Poliisi-Voimailijat 1921–2021 100 v* (Helsinki: Helsingin Poliisi-Voimailijat ry, 2021).
- ⁸ Sari Autio, Sari Katajala-Peltomaa ja Ville Vuolanto, *Historioitsijan arki & tutkimuksen prosessi* (Helsinki: Vastapaino, 2001) 21–24.
- ⁹ Kimmo Keskinen ja Oula Silvennoinen, *Helsingin poliisilaitoksen historia 1826–2001* (Helsinki: Helsingin kihlakunnan poliisilaitos, 2004) 93–102.
- ¹⁰ Poliisiurheiluun ovat viitannet esimerkiksi Tuija Hietaniemi, *Lain vartiassa. Poliisi Suomen politiikassa 1917–1948* (Helsinki: Suomen historiallinen seura, 1992) ja toim. Julia Jansson, *Muodollisesti pätevä? Poliisikoulutus itsenäisessä Suomessa* (Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2018).
- ¹¹ Laaksonen, *Suomen Poliisijärjestöjen Liitto 1923–1998*, 15–17; Katja Tikka, Iisa Aaltonen ja Elina Maaniitty, *Punaisten lyhtyjen Helsinki, prostituutio pääkaupungin historiassa* (Helsinki: Minerva, 2018), 161–162. Helsingin poliisista laajemmin ks. Keskinen ja Silvennoinen.
- ¹² *Poliisimies* 3/1930, 56–57 ja 18/1944, 572–573, SPJL:n arkisto. Pitkänen, ”Yksinkertainen,” 2023.
- ¹³ *Suomen poliisilehti* 2/1930, 17–18, Kansalliskirjasto.
- ¹⁴ *Poliisimies* 17/1934, 392 ja 8/1944, 240 ja 17/1953, 459, SPJL:n arkisto.
- ¹⁵ *Suomen poliisilehti* 3/1957, 136–137, Kansalliskirjasto.
- ¹⁶ *Poliisimies* 18/1963, 568–570 ja 20/1964, 641–642, SPJL:n arkisto.
- ¹⁷ *Poliisimies* 1/1969, 43–44 ja 10/1969, 628–629, SPJL:n arkisto.
- ¹⁸ *Poliisimies* 10/1985, 42, SPJL:n arkisto.
- ¹⁹ *Poliisimies* 11/1986,7 ja 10/1987, 12–20. SPJL:n arkisto.
- ²⁰ Nuorkauppakamarin 30-juhlajulkaisu (2005), 8; Katja Tikka, ”Julkiisuuden valokeilassa,” teoksessa *Etulinjassa joka päivä, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL 1923–2023*, kirjoittajat Katja Tikka ja Jukka Kekkonen (Helsinki: Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL, 2023), 112–114.
- ²¹ *Suomen poliisilehti*, 8/1955, 277–280, SPJL:n arkisto; Maija Paulaniemi, *Lentävät tulivat! Liikkuvan poliisikomennuskunnan toiminnan muotoutuminen ja yksikön kuva 1930-luvulla* (pro gradu -opinnäytetyö, Tampere: Tampereen yliopisto, 2008), 98–103; Keskinen ja Silvennoinen, *Helsingin poliisilaitoksen historia 1826–2001*, 135–138.
- ²² Laaksonen, *Suomen Poliisijärjestöjen Liitto 1923–1998*, 27–30.
- ²³ *Poliisimies* 7/1941, 219 ja 13–14/1943, 504, SPJL:n arkisto.
- ²⁴ Katja Tikka, ”Turvallisuus ennen kaikkea!,” teoksessa *Etulinjassa joka päivä, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL 1923–2023*, kirjoittajat Katja Tikka ja Jukka Kekkonen (Helsinki: Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL, 2023), 89–92.
- ²⁵ *Suomen poliisilehti*, 4/1949, 83 ja 17/1949, 439, Kansalliskirjasto.
- ²⁶ Esimerkiksi *Poliisimies* 3/1969, 137–138, SPJL:n arkisto.
- ²⁷ *Poliisimies* 23–24/1944, 900–901 ja 1/1945, 13–14, SPJL:n arkisto.
- ²⁸ *Suomen poliisilehti* 3/1941, 131–133, Kansalliskirjasto.
- ²⁹ *Poliisimies* 1/1951, 1–3, 5, SPJL:n arkisto.
- ³⁰ Tikka, ”Turvallisuus ennen kaikkea!,” 84.
- ³¹ *Suomen poliisilehti* 7–8/1957, 316–317.
- ³² Levä, *Kansallisvaltion teräsmiehestä valtakunnan sovittelijaksi*, 141–147.
- ³³ Tikka, ”Turvallisuus ennen kaikkea!,” 81–87.
- ³⁴ Seppo Hentilä, *Liike, kulttuuri ja arki työläisurheilussa* (Helsinki: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, 2014), 95–102, 119; Kimmo Jokinen ja Kimmo Saaristo, *Suomalainen yhteiskunta* (Helsinki: WSOY, 2006), 57–61.
- ³⁵ Julia Jansson, ”Lahjomattoman vakaa, kykenevä ja valistunut. Poliisikoulutuksen vaiheet pystymetsästä korkeakouluun,” teoksessa *Muodollisesti pätevä?, Poliisikoulutus itsenäisessä Suomessa* (Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2018), 38–45 ja 62–67; Hietaniemi, *Lain vartiassa. Poliisi Suomen politiikassa 1917–1948*, 192.

³⁶ *Suomen poliisilehti* 22/1949, 599–600, Kansalliskirjasto; Katja Tikka, ”Liitto ja ammatti-identiteetti,” teoksessa *Etulinjassa joka päivä, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL 1923-2023*, kirjoittajat Katja Tikka ja Jukka Kekkonen (Helsinki: Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL, 2023) 43–45.

³⁷ *Poliisimies* 3/1930, 56–57, SPJL:n arkisto.

³⁸ *Suomen poliisilehti* 24/1921, 412 ja 22/1937, 575–581, Kansalliskirjasto; *Poliisimies* 23/1930, 390, SPJL:n arkisto; Ruotsalainen, *Suomen Poliisien Liitto ry 1923–1973*, 188.

³⁹ Pohjoismaisista kisoista esimerkiksi *Poliisimies* 15–16/1953, 436–347, SPJL:n arkisto.

⁴⁰ Painiuutisointia esimerkiksi *Suomen poliisilehti* 4/1955, 164–166, Kansalliskirjasto; *Poliisimies* 3/1941, 79–87, SPJL:n arkisto.

⁴¹ *Suomen poliisilehti* 23–24/1949, 657, Kansalliskirjasto.

⁴² Ruotsalainen, *Suomen Poliisien Liitto ry 1923–1973*, 188; *Suomen poliisilehti* 10/1956, Kansalliskirjasto, 479–481; *Poliisimies* 8/1950, 212, SPJL:n arkisto.

⁴³ *Suomen poliisilehti* 4/1956, 141, Kansalliskirjasto.

⁴⁴ *Poliisimies* 5/1987, 26–29 ja 12/1976, 511, SPJL:n arkisto.

⁴⁵ Tikka, ”Liitto ja ammatti-identiteetti,” 54–56.